

הבהמה בשעה שעולה עליה זכר, שמא יבא לידי הרהור. ואפילו בהרבעת מין במינו.

תלמוד לומר "כלאים", שהאיסור הוא דוקא במרביעו עם אינו מינו.

ומוכיח רב אחדבוי בר אמי: לאו [האם לא נלמד], מכלל שהתירה הברייתא אחיזה בבהמה בשעת רביעה דוקא במינו, משמע, דכלאים, אחיזה בבהמה עצמה, נמי לא, אף שאינו מכניס את אבר הזכר ממש אל הנקבה.

ודוחה הגמרא: מאי אחיזה — הכנסה.

ואמאי קרי לה אחיזה? — לישנא מעליא [לשון נקיה].

אמר רב יהודה: מין במינו, מותר להכניס אבר הזכר בנקבה כמכחול בשפופרת, ואפילו משום פריצותא שמא יבא לידי הרהור ליכא.

ואף ששינינו, לא יסתכל אדם בחמור וחמורה בשעה שהן מזווגין זה עם זה, וכל שכן שאסור לזווגם בידים, כאן, שהבהמות שלו, הדבר שונה.

מאי טעמא? — בעבודתיה טריד [עסוק בעבודתו], ואינו פנוי להרהר.

מתיב רב אחדבוי בר אמי: אילו נאמר "בהמתך לא תרביע", ולא אמר הכתוב דוקא "כלאים", הייתי אומר: לא יאחזו אדם את הבהמה כדי שיעלה עליה זכר.

תלמוד לומר "כלאים", שרק בכלאים אסרה זאת התורה.

ומדייקת הגמרא: כלאים הוא דאסור. הא מין

עד שיסיק את התנור, ויפליט ממנו את בליעת השומן.

ואידך, בעו מינאי [והשניה ששאלו ממני], מהו להכניס בהמות מין ושאינו מינו יחד לדיר?

האם נחשב כמרביעם יחד, שגורם שיבואו זה על זה, ואסור שנאמר "בהמתך לא תרביע כלאים", או אינו אסור אלא במכניס בידיו את אבר הזכר אל הנקבה.

ופשטי להו לאיסורא, כדי שלא יזלזלו באיסור הרבעת כלאים.

ודבר זה הוא דלאו כהלכתא, כי מעיקר הדין מותר.

דאמר שמואל:

א. ובמנאפים, עדים המעידים על המנאפים בבית דין לעונשם, מספיק עד שיראו כדרך המנאפים, השוכבים זה על זה, ואין צריך שיראו הביאה ממש.

ב. ובכלאים, אין איסור הרבעת שני מיני בהמה עד שיכניס אבר הזכר בנקבה כמכחול בשפופרת. אבל המכניסם יחד לדיר, וגורם להם להרבע יחד, אינו עושה איסור.

ומקשה הגמרא על דינו של שמואל, שאין איסור הרבעת כלאים אלא אם כן מכניס כמכחול בשפופרת:

מתיב רב אחדבוי בר אמי על שמואל מברייתא:

צא-ב דתניא: אילו נאמר "בהמתך לא תרביע", ולא היה מפרש הפסוק שהאיסור להרביע הוא בכלאים, הייתי אומר: לא יאחזו אדם

במינו, שרי, ואין בזה משום שמא יבא לידי הרהור.

ומין במינו נמי, אחיזה, אין. דוקא אחיזה בבהמה מותרת, אבל הכנסה של הזכר בנקבה, לא. שמא יבא לידי הרהור.

וקשה לרב יהודה, האומר שבעל הבית הטרוד במלאכתו מותר לו אפילו להכניס.

ומתרצת הגמרא: **מאי "אחיזה", הכנסה.** ובזה אמרה הברייתא שבכלאים אסור, ובמין במינו מותר.

ואמאי קרי ליה "אחיזה" ולא הכנסה, כי לישנא מעליא נקט, לשון נקיה.

אמר רב אשי: הא מילתא, בעו מינאי דבי [שאלה זו שאלו מביתו של] **רב נחמיה:**

ריש גלותא, מהו להכניס מין ומינו ושאינו מינו לדיר, האם יש בזה איסור מרביע כלאים?

כיון דאיכא מיניה, בתר מיניה גריר, ואין צורך לחשוש כי בזה שהכניסו גם את שאינו מינו יגרמו להרביע כלאים.

או דלמא, אפילו הכי לא, שמא יזדווג לשאינו מינו, ונמצא שהמכניסם לדיר יחד הוא הגורם.

ופשטי להו לאיסורא, דלא כהלכתא, ומעיקר הדין מותר, אלא שעליהם החמרת **משום פריצותא דעבדי,** מחשש שמא יבואו לזלזל באיסור הרבעת כלאים.

מתניתין:

היה הפועל עושה עבודתו בידיו, אבל לא

ברגליו.

או שהיה פועל ברגליו, כגון שהיה דורך ענבים בגת, אבל לא בידיו.

אפילו היה פועל רק בכתיפו, שהיה נושא את הפירות, הרי זה אוכל.

רבי יוסי ברבי יהודה אומר: אין פועל אוכל עד שיעשה בידיו וברגליו.

גמרא:

דנה הגמרא: **מנלן, מנין למד תנא קמא,** שבכל אופן שהפועל עובד הרי הוא אוכל, ואף אם אינו עובד בידיו וברגליו?

שנאמר "כי תבא [לכל סוג ביאה למלאכה] בכרם רעד, ואכלת ענבים", ומשמעות הכתוב היא, שבכל מאי דעביד [בכל מה שיעשה], ואפילו עושה בידיו בלבד, יש לו את הזכות לאכול.

שנינו במשנה: **רבי יוסי ברבי יהודה אומר: עד שיעשה בידיו וברגליו:**

ודנה הגמרא: **מאי טעמא דרבי יוסי ברבי יהודה?**

משום שהוקש פועל הרשאי לאכול, כי שור, בדומה לשור, שאסור לחוסמו.

מה שור, לא נאמר איסור לחוסמו עד שיעשה בידיו וברגליו, שכן לא נאמר אלא איסור לחוסמו בדישתו, וצורת דישת השור היא בידיו וברגליו.

אף פועל, אינו אוכל עד שיעשה בידיו וברגליו.

הענבים. כי מכל מקום, כיון שכרגע הוא פועל בתאנים, אסור לו לאכול מן הענבים, כיון שעתה הענבים הם אינם ממין מלאכתו.

וכן אם היה פועל עושה בענבים, לא יאכל בתאנים, על אף שנשכר גם ללקיטת התאנים.

אבל רשאי הפועל להיות מונע את עצמו בינתיים, להרעיב את עצמו בתחילת מלאכתו, מלאכול בפירות, עד שמוגיע למקום היפות, ואוכל. זאת אף על פי שמחמת הרעבון שהרעיב עצמו, שנמנע עד עכשיו מלאכול, הוא אוכל פירות הרבה מן היפות.

ועל פועלים כולן, לא אמרו שרשאים לאכול מהפירות של בעל הבית, אלא בשעת מלאכתן, ולא שיפסיקו ממלאכתם לצורך האכילה.

אבל משום השב אכירה לבעלים, כדי שלא תפריע האכילה שבשעת מלאכה לעבודת הפועלים, אמרו תקנו חכמים, שפועלין אוכלים בהליכתן מאומן לאומן, משורת אילנות אחת לשניה, אף שמדין תורה אינם אוכלים אז, וכן תקנו שיהיו פועלים אוכלים ביקב, בחזירתם מן הגת.

ובחמור, כשהיא פורקת, אסור לחוסמה מאכילת פירות המטען, מדין תורה.

גמרא:

דין משנתנו, שהעובד בתאנים אסור לו לאכול מן הענבים, נאמר בעיקר לגבי פועל אשר בסופו של דבר עתיד הוא לעבוד גם בענבים. כי אחרת, פשוט הדבר שהעובד בתאנים אינו אוכל בענבים, וכמו שלמדה

בעי רבה בר רב הונא: דש באוויזין ובתרנגולים, לרבי יוסי ברבי יהודה, האוסר לחסום שור בדישתו רק באופן שהוא דש בידיו וברגליו יחד, מהו לחסום את האוויזין הדשים ברגלים בלבד?

האם ידיו ורגליו האמור בשור, הכונה שבכל כוחו בעינן, לאיסור חסימה, והא איכא. אף האוויזין הדשים ברגליהם עובדים הם בכל כוחם, ואסור לחוסמם ברגליהם.

או דילמא בידיו וברגליו בעינן לאיסור חסימה, בדומה לשור ממש העובד בידיו וברגליו, והא איכא באוויזין ובתרנגולים, לפי שהם דשים ברגליהם בלבד, ואין איסור לחוסמם.

ומסקינן: תיקו.

אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוחה: פועלים הדורכים ענבים לעשותם יין, עד שלא חילכו שתי וערב בנת, ועדיין לא ניכרת זיבת היין מן הענבים, הרי הם אוכלים ענבים.

ואין שותין יין, שעדיין אין עבודתם ביין, אלא רק בענבים המתרככים לקראת המשך הדריכה שתוציא מהם יין.

משחילכו שתי וערב בנת, וזב יין הרבה מן הענבים, כבר באו לשלב של עשיית היין. ועושי יין, אוכלים בין בענבים, סוף סוף פעולת הדריכה נעשית בענבים, אף שעיקר מלאכתם הוא היין, ובין ביין.

מתניתין:

היה הפועל עושה בתאנים, לא יאכל בענבים. זאת, על אף שנשכר גם ללקיטת

או דילמא, דוקא ממה, מאותו אילן עצמו שאתה נותן לכליו של בעל הבית, בעיניך, והא ליבא!

ובאה הגמרא לפשוט, שיכול הפועל לאכול מכל הגפנים, ואינו חייב להצטמצם באכילתו רק מהגפן שהוא עוסק בה עתה, כי:

ואם תימצי לומר [גירסת רש"י – ואי אמרת], פועל העושה בגפן זה לא יאכל בגפן אחר, ואפילו שהכל הוא מין אחד, תיקשי: אם כן, שור במחובר, שלמדנו לעיל מן הפסוקים שהוא אוכל, היכי אכיל?!

הרי עבודתו של השור אינה במחובר ממש, אלא היא בנשיאת הפירות, הנקלטים מן המחובר, ומעמיסים אותם על העגלה הרתומה [באמצעות צמד] אל השור, והעגלה נמצאת מאחרי השור.

ונמצא, שהגפן שהיא סמוכה לעגלה, אשר ממנה מטעינים את האשכולות על גבי העגלה, נמצאת היא מאחורי השור, ואילו הפירות שהשור יכול לאכול באותה שעה שמטעינים את העגלה שמאחוריו, הם רק הפירות של הגפן הנמצא לפניו. נמצא, שהוא אוכל מאילן אחר (26)!

ודוחה הגמרא את הראיה:

אמר רב שישא בריה דרב אידי: בשירכא, מדובר פה באופן שיש זמורה ארוכה, הנמשכת מן הגפן, שממנה מטעינים עליו,

הגמרא מהפסוק "ואל כליך לא תתן", בשעה שאתה נותן לכליו של בעל הבית אתה אוכל. והוא, בשעה שאתה פועל ומלקט לו את כרמו. ואילו המלקט תאנים בלבד, מה לו ולענבים?

ובהכרח, שהמדובר במשנתנו הוא בעיקר לגבי פועל שנשכר גם ללקט את הענבים. ובאה משנתנו וחדשה, כיון שכרגע הוא פועל בתאנים, הרי כלפי הענבים הוא נחשב עדיין כאדם זר, ואין לו זכות לאכול מהם עד שיתחיל לעבוד בהם.

ואם כן, עלינו לדון בכל פועל הבא לעבוד בשדה, מהו הזמן שבו הוא נחשב לפועל בדבר הזה, אף שאיננו עובד בו כרגע בפועל ממש. ובזה באה הסוגייה להלן לדון.

איבעיא להו: פועל העושה בגפן זה, מהו שיאכל בגפן אחר, הנושא פירות משובחים מהגפן שעושה בה, האם מותר לו ללכת ולקצוץ ממנו אשכול ענבים יפה, ולחזור אל הגפן הזה שהוא עובד בו, ולאכול את הענבים היפים, על אף שכרגע הוא עדיין אינו בוצר את ענבי הגפן היפה?

והיינו, האם כדי לקבוע מה הוא הדבר שהוא נחשב בו לפועל, די בכך ש"ממין שאתה נותן לכליו של בעל הבית", בעיניך, וסוג הפרי שהוא עובד בו כולו נחשב למין שעובד בו, ולכן, העובד באחד האילנות, נחשב כמי שעובד עתה בכולן, והא איבא "ממין שאתה עובד", ויכול הבוצר בגפן אחת לאכול מגפן אחרת.

26. אלא בגפן התלושה לשאתה לגת ואין זה "שור במחובר"?

26. כך פירש רש"י אבל התוספות הקשו שבהמה הנושאת פירות אין עבודתה במחובר

מדוע לו למנוע את עצמו בינתיים עד שיגיע למקום היפות? ניזיל מיד בתחילת עבודתו לפירות היפות, ונית, ויביא לעצמו פירות יפים, וניכול!

אלא, ראה מכאן, שהעושה בגפן זה אינו אוכל בגפן אחרת. ולכן, כיון שאינו עובד עדיין באילנות היפות, אף שהם מאותו המין, אינו אוכל מהם.

ודוחה הגמרא: **התם, משום ביטול מלאכה, לא קא מיבעיא לן** שאסור לו להתבטל ממלאכתו כדי ללכת ולהביא לעצמו פירות מן האילנות המרוחקים.

כי קא מיבעיא לן, היכא דאיכא אשתו ובניו מביאים עבורו, ואיננו מתבטל ממלאכתו, מאי?

האם יש לו זכות לאכול מאילן שאיננו פועל בו כרגע, או לא.

תא שמע ממה ששנינו במשנתנו: **ובולם, לא אמרו אלא בשעת מלאכה**. אסור להפסיק מן המלאכה בשביל לאכול מן הפירות. **אבל מפני השב אבידה לבעלים**, שיעבדו פועליו ללא הפרעת אכילה באמצע, **אמרו** [תיקנו חכמים] שיהיו **פועלים אוכלים בחליכתן מאומן לאומן, ובחזירתן מן הגת**. אף שמן התורה אין להם זכות לאכול אז.

סברו, סברו אנשי בית המדרש, שהמהלך בשדה, בהליכתו לאילן שבו הוא צריך לעבוד, **בעושה מעשה דמי**, שגם ההליכה היא מכלל העבודה, ודינו בה כפועל שכבר

עד לפיו של השור, ומאותה זמורה בלבד אסור לחוסמו.

ומוכיחה הגמרא לפשוט הספק:

תא שמע ממה ששנינו: **היה עושה בתאנים, לא יאכל בענבים**, מפני שעיסוקו הוא בתאנים, שהם מין אחר.

ומשמע, **הא תאנים ותאנים**, שהם מאותו המין, **דומיא דתאנים וענבים**, דהיינו תאנים מאילנות שונים, **אוכל**.

ואי אמרת עושה בגפן זה אינו אוכל בגפן אחר, היכי משכחת לה פועל האוכל מאילנות שונים?

והרי אינו אוכל אלא אם עובד באותו אילן, ואיך נמצא פועל העובד בשני אילנות יחד!?

ודוחה הגמרא: **אמר רב שישא בריה דרב אידי: במודלית**. משנתנו מדברת בגפן המודלית על גבי התאנה, ולצורך לקיטת התאנים הוא צריך להגביה ולהפריד את ענפי הגפן שלא יפריעוהו. ולולי שהגפן היא מין אחר, היה נחשב כמי שעובד אף בה, והיה רשאי לאכול ממנה. ובדומה לזה בתאנים ותאנים המודלים זה על זה, הוא אוכל משני האילנות.

תא שמע ראה ממה ששנינו: **אבל רשאי הוא להיות מונע את עצמו מאכילה, עד שמגיע למקום היפות, ואוכל**.

ואי אמרת עושה בגפן זה אוכל בגפן אחר,

שאיך יאכל השור ממה שתחת רגליו ולעולם הוא אוכל ממה שלפניו ובמה שלפניו עדיין אינו

והם פירשו "שור במחובר", שור הדש בתבואה המחוברת עדיין לקרקע, וקושיית הגמרא

עובד, ויש לו זכות לאכול.

ובכל זאת, רק משום השב אבירה לבעלים, הוא דאכיל פועל ההולך משורת אילנות לחברתה ללקט, והוא מתקנת חכמים, אבל מדאורייתא, לא אכיל!

אלמא, בהכרח, שמכאן ראיה, כי העושה בגפן זה, [הגפן שאיליה הוא הולך לבוצרה] אינו אוכל בגפן אחר אלא רק משום תקנת חכמים.

ודוחה הגמרא: לא, לעולם אימא לך עושה בגפן זה אוכל בגפן אחר.

ומהלך, שהוצרכו חכמים לתקן שיאכל, זה מפני שהוא לאו כעושה מעשה דמי, ובלא תקנת חכמים אינו אוכל אלא בשעת מלאכה בלבד.

איכא דאמרי, כך יש לשנות:

סברוה בבית המדרש, שמהלך, לאו כעושה מעשה דמי.

והיינו טעמא דמדאורייתא לא אכיל המהלך מאומן לאומן, משום דלאו כעושה מעשה דמי.

ומשמע, הא עושה מעשה, אכיל מדאורייתא, אף שמלאכתו היא בגפן שהוא הולך לבוצרה, ואילו הפירות שבידו, שהוא אוכל מהם, הם מגפן אחרת.

אלמא, מוכח, שהעושה בגפן זה, אוכל בגפן אחר.

ודוחה הגמרא: לא. לעולם אימא לך עושה בגפן זה אינו אוכל בגפן אחר, ומשום כך המהלך לגפן אחרת לולי תקנת חכמים לא היה אוכל. ומהלך, כעושה מעשה דמי.

צא-א

שנינו במשנה: ובהמור, אסור לחוסמה כשהיא פורקת:

ודנה הגמרא: כשהיא פורקת — מהיכן אכלה?!

הלא בשעת הפריקה מורידים ממנה המשאוי בבת אחת, ומהיכן תאכל? (27)

היא הולכת ונושאת עוד ענבים מהכרם לגת ובשעת חזרה מן הגת גם יש לה לאכול כמו פועל ששנינו שהוא אוכל בשעת חזרה מן הגת? והריטב"א תירץ שדוקא פועל אוכל בחזירתו מן הגת והוא מתקנת חכמים שנוח לבעלים שיאכל בשעת החזרה מהגת וישבע ולא יאכל בשעת המלאכה ויגרם מהאכילה ביטול מלאכה אבל בפרה לא תקנו חכמים.

והראב"ד תירץ שאף פועלים האוכלים בשעת חזירתם זהו דוקא מן הגפנים שעדיין לא בצרום והם פוגעים בהם בדרך חזרתם אבל מן הענבים שנשפכו לגת כבר גמרו הפועלים את המלאכה בהם ואינם אוכלים משם וזהו שהקשתה הגמרא

דש, ובשלמא כשהשור דש בערימת תבואה תלושה כל הערימה כחטיבה אחת ויכול לאכול מהיכן שירצה אבל כשהוא עובד במחובר כל חיטה וחיטה עומדת בפני עצמה ואם אתה אומר שעוסק בגפן זה אינו אוכל בגפן אחר מדוע צריך להניח את השור לאכול מחיטים שאין הוא דש בהם כרגע

27. כך פירש רש"י. אבל הראשונים פירשו שלאחר שפרקו ממנה את משאה לגת הרי כבר גמרה לעבוד ומדוע שיניחנה לאכול, והקשה הראב"ד, מדוע שיהיה לה אסור לאכול מן הפירות שפרק ממנה לגת והלא עדין